

TOBAKSFAKTA

OBEROENDE TANKESMEDIA

**Barnets
Rätt
i
Tobaksfrågan**

WHO:s ramkonvention om tobakskontroll (tobakskonventionen)

Ett barnrättsperspektiv på artikel 12: Utbildning, information och allmän upplysning

Artikel 12 handlar om hur länderna skall utveckla sina insatser för utbildning, information och opinionsbildning i syfte att öka kunskapen och medvetenheten om olika aspekter av tobaksfrågan (t.ex. tobaksindustrins arbetsmetoder, tobakens miljöpåverkan och tobaksbrukets hälsoeffekter). Länderna skall även särskilt främja utbildningsprogram riktade till personal inom hälso- och sjukvård, socialtjänst, skola, medier och andra nyckelgrupper.

Fakta om utbildning och information om tobak till barn

Tobakskonventionen ställer krav på länderna att se till att det finns kontinuerliga och tillräckligt finansierade insatser för utbildning, information och opinionsbildning om tobak.

Många barn vill ha mer kunskap om tobak. I en undersökning svarade 60 % av de tillfrågade barnen att de ville ha mer information om tobak i skolan.¹

På Skolverkets hemsida erbjuds skolorna stödmaterial och länkar till olika aktörers material om hur man kan arbeta med ANDT-frågor i undervisningen. Det saknas dock uppgifter om hur många skolor som använder materialet och om på vilket sätt materialet används.

Tobakslagen reglerar idag inte det förebyggande informationsarbetet. Inte heller skollagen ställer något om krav på information eller undervisning i tobaksfrågor. Skollagen nämner dock att skolan är en viktig arena för förebyggande insatser. Läroplanen för grundskolan ger också eleverna rätt till en tobaksfri skoltid. Läroplanen säger även att frågor som gäller ANDT bör integreras med andra ämnen för att ge en mer sammansatt bild av dessa områden.²

Läroplan 2011 för gymnasieskola och gymnasiesärskola poängterar att rektorn, och ytterst huvudmannen, har ett särskilt ansvar för att eleverna får kunskaper om riskerna med tobak, alkohol, narkotika och andra droger.

Vid vård i familjehem och i hem för vård eller boende ska socialnämnden enligt socialtjänstlagen särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa och utveckling. Socialnämnden ska även aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland alla barn av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel och beroendeframkallande medel samt dopningsmedel.

Vad säger barnkonventionen?

Barnkonventionen lyfter i artiklarna 17 och 24 fram att barnet har rätt till information som syftar till att främja barnets hälsa samt till stöd att omsätta hälsokunskapen praktiskt.

Artikel 17 betonar barnets rätt till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja barnets sociala, andliga och moraliska välfärd samt fysiska och psykiska hälsa.

Artikel 24 utgår från barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa. Denna rättighet inkluderar rätten att få information och tillgång till undervisning om hälsofrågor, samt stöd för att kunna omsätta sin kunskap i vardagen.

FN:s kommitté för barnets rättigheter förtydligade 2013 rättigheten till hälsoinformation:

”Barn behöver information och utbildning inom alla hälsoaspekter för att de ska kunna göra välgrundade beslut i relation till sin livsstil och tillgång till hälso- och sjukvård. Information och livskunskap måste rikta in sig på en mängd olika hälsorelaterade områden, bland annat faran med alkohol, tobak och andra droger. Detta inkluderar lämplig information om barnets rätt till hälsa, statens skyldigheter och hur och var man kan få tillgång till hälsoinformation och hälso- och sjukvårdsinsatser. Informationen ska även göras tillgänglig som en viktig del av skolplanen, liksom genom hälso- och sjukvård samt andra områden som når barn utanför skolan. Material inom hälsoområdet ska utvecklas i samverkan med barn och spridas brett inom offentliga verksamheter.”³

Barn har rätt till bättre utbildning och information om tobak

Det är tydligt att barnkonventionen ger ett starkt stöd för att barn har rätt till bra utbildning om olika aspekter av tobaksfrågan. Detta går hand i hand med tobakskonventionens krav. För att leva upp till de båda konventionerna behöver Sverige kontinuerligt förbättra och vidareutveckla den information och utbildning om tobak som riktas till barn i skolan och i andra sammanhang.

Det fortsatta arbetet

Tobakslagen bör revideras för att även inkludera utbildnings- och informationssatsningar som en del av det tobaksförebyggande arbetet utifrån barnets rätt till information kring sin hälsa.

Skollagen bör tydliggöra skolans skyldighet att arbeta förebyggande i tobaksfrågor. Dessutom behövs bättre utvärdering av den information och utbildning som riktas till barn och ungdomar.

Många som kommer i kontakt med tobaksfrågan på sin arbetsplats tycker att det är svårt att ta upp den till diskussion. Detta gäller inte minst skolpersonal och andra som arbetar med barn. Att integrera de olika aspekterna av tobakskontroll, såväl de negativa hälsoeffekterna som sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av produktion och konsumtion av tobak, samt information om nya tobaksprodukter, i relevanta läroplaner för universitet, yrkesskolor och annan relevant yrkesinriktad undervisning skulle kunna öppna upp för dialog på arbetsplatser och i verksamheter som riktar sig till barn.

De evidensbaserade metoder som finns för information och utbildning av barn och ungdomar om tobaksfrågor måste också spridas ytterligare. Spridningen kan ske genom att befintliga kommunikationsverktyg anpassas eller utvecklas inom olika medier och aktiviteter. För att sprida informationen kan även kampanjer som är inriktade på kunskap, attityder och beteenden hos varje målgrupp användas. Men det viktigaste budskapet är det som personal på skolor, förskolor och även inom vården sänder som förebilder – genom att inte använda tobak.

Noter:

1 Nilsson, Maria. Tonåringar om tobak: vanor, kunskaper och attityder. Statens Folkhälsoinstitut 2010.

2 <http://www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/levhalsan/andrt> (2014-10-23)

3 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 15: The right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (Article 24) March 2013.